

WELKE MUIZEN VANGEN ONZE KATTEN ?

Bij het maken van een verspreidingsatlas is het de kunst zoveel mogelijk medewerkers in te schakelen om een aanvaardbare, gebiedsdekkende inventarisatie te bekomen. Daarom werd op de LIKONA-contactdag in 1999 het idee gelanceerd om, in het kader van de Vlaamse zoogdierenatlas, de vangsten van zoveel mogelijk huiskatten te verzamelen. Deze wijze van inventariseren, de “kat en muis methode”, werd in Vlaanderen nog nooit toegepast.

Dat het inventariseren van zoogdieren op een zo grote schaal geen eenvoudige opdracht is, mag wel duidelijk zijn. Niet alleen is het aantal medewerkers beperkt, dikwijls zijn hun inventarisatiegebieden ook niet homogeen verspreid. Dit brengt meteen het probleem aan het licht dat sommige regio's goed, en andere slecht zijn geïnventariseerd. Ook per groep van zoogdieren verschilt de inventarisatiegraad. Het vaststellen van de aanwezigheid van Mol of Konijn is veel gemakkelijker dan deze van opvallende muizen.

Rik BRYs
Wetzandstraat 7
B-3600 Genk

Bert HOEYBERGHS
Moleneindeweg 18
B-3520 Zonhoven

Figuur 1. Een muizenbakje met Huispitsmuis en Bosspitsmuis (rechts) (foto's: Robin Reynders)

Figuur 2. Spreiding van de deelnemers aan dit onderzoek.

60 De vraag was dus hoe bruikbare gegevens konden worden vergaard over de aanwezigheid van muizen op een relatief eenvoudige, niet te arbeidsintensieve manier.

Welk dier is er op getraind om muizen te vangen en laat meteen de mogelijkheid open om deze muizen voor onderzoek te bemachtigen? Uilen zijn traditionele leveranciers van braakballen waaruit de muizenschedeltjes worden gehaald ter determinatie. Niet overal zijn er echter uilenbraakballen te vinden. Een andere muizenvanger is de huiskat. Veel huiskatten hebben als opdracht het huis muizenvrij te houden. Meteen nemen ze de hele buurt erbij in hun levenslange strijd tegen de muis. Als trofee van hun strooptochten brengen ze hun prooi, de gevangen muizen en vogeltjes, naar de eigenaar om aan te tonen hoe goed ze wel hebben gewerkt. Dit biedt meteen de mogelijkheid om de gevangen muizen te gebruiken in inventarisaties.

WERKWIJZE

Het opzet was dat mensen met een huiskat de gevangen muizen zouden bijhouden. Tot ze opgehaald werden, moesten de muizen bewaard worden op een plaats die voor de mensen geen last opleverde (geurhinder) en waar ze niet door de kat of andere dieren zouden worden opgepeuzeld. Hiervoor werden ijzeren bakjes voorzien van kippengaas (Figuur 1). Om de geurhinder tegen te gaan werden de muizen regelmatig met waspoeder bestrooid. Dit werkte het rottingsproces in de hand. Op deze manier bleven er van de muis enkel wat haren, botten en de schedel over. Twee keer per jaar werden de bakjes opgehaald. De muizen werden gedetermineerd aan de hand van de schedel, zoals bij het braakballenpluizen.

RESULTATEN

De eerste oproep tot medewerking werd gelanceerd op de LIKONA contactdag van 1999. Er werden 16 mensen bereid gevonden de vangsten van hun kat te verzamelen van februari tot september 1999. De geografische spreiding van de katteneigenaars is weergegeven in Figuur 2.

Tijdens het "kat en muis" project werden 281 prooien ingezameld, waarvan 274 muizen (Tabel 1). Dit komt neer op 18 muizen per kat. De 274 muizen kunnen we indelen in 109 ware muizen (39 % van het totaal), 44 spitsmuizen (15 %) en 121 woelmuizen (43 %). Voor de rest hadden nog een aantal kleine vogeltjes en een Bruine rat op het menu van deze katten gestaan.

BESPREKING

Het gemiddeld aantal muizen dat de Limburgse huiskatten vingen, komt ongeveer overeen met de aantallen gevonden in vergelijkbaar onderzoek in Groot-Brittannië. Daar werden over een periode van 5 maanden gemiddeld 16 muizen gevangen. Dit betekent ongeveer

40 slachtoffers per jaar (www.abdn.ac.uk/mammal/catkills.htm). De samenstelling van het menu van een kat kan heel verscheiden zijn omdat het afhangt van heel wat variabelen. Vooreerst speelt het jachtterrein een rol. De biotoop waar de katten gaan jagen bepaalt welke muizen ze kunnen vangen. Het ligt dan ook in de lijn van de verwachtingen dat algemene soorten zoals Bosmuis, Huismuis en Rosse woelmuis het meest werden gevangen. Het zijn de soorten die je in iedere huis- en tuinomgeving tegenkomt. Het spreekt voor zich dat katten uit een landelijke omgeving vlugger woelmuizen zoals Aardmuis, Veldmuis en Ondergrondse woelmuis zullen vangen. De Ondergrondse woelmuis, waarvan de verspreiding in het algemeen onderschat wordt, (<http://zwg.atlas.tripod.com>) is toch door 6 katten gepakt. Deze resultaten komen sterk overeen met vergelijkbaar Brits onderzoek (www.abdn.ac.uk/mammal/catkills.htm). Uit dit buitenlands onderzoek is tevens gebleken dat katten overdag een territorium van 3,75 ha rond hun huis hebben. 's Nachts kan zich dat uitbreiden tot 28 ha. De gevangen muizen moeten dus niet noodzakelijk uit de eigen tuin komen.

De Dwergmuis geeft de voorkeur aan korenvelden, struwelen en grassen. Ze komt nergens in Vlaanderen algemeen voor en leeft verder van de huizen (<http://zwq.atlas.tripod.com>). Ze zal daarom ook minder door huiskatten worden gevangen.

De spitsmuizen van het geslacht *Sorex* (Bosspsitsmuizen (2-kleurige en 3-kleurige) en de Dwergspitsmuis) zijn sterk ondervertegenwoordigd in het menu van de huiskatten. Naar alle waarschijnlijkheid is de verklaring hiervoor hun vervelende muskusgeur en vieze smaak. Er zijn trouwens ook weinig roofvogels die deze spitsmuizen vangen, met uitzondering van de Kerkuil.

In Nederland worden kleine zoogdieren voornamelijk geïnventariseerd met life-traps. Hiervoor is dan ook een gestandaardiseerde methode ontstaan die overal toepasbaar is (Bergers, 1997). De "kat en muis"-methode kan hierop een goede aanvulling zijn in woongebieden. Verder onderzoek met meer huiskatten en tegelijk een inventarisatie met life-traps is nodig om de beide methodes te kunnen vergelijken wat betreft efficiëntie voor de verschillende muizensoorten.

Om echt nuttig te zijn voor atlasonderzoek is een voorwaarde dat voldoende katteneigenaars aan het project deelnemen. In dit onderzoek was het een relatief klein aantal verspreid over de hele provincie. Het is dankzij dit onderzoek toch gelukt enkele witte gaten ten dele op te vullen en de aanwezigheid van een aantal soorten op een aantal plaatsen vast te stellen.

BESLUIT

Het onderzoek van "kat en muis" bleek een bruikbare aanvullende inventarisatiemethode voor het verspreidingsonderzoek van muizen. Voor het leveren van een substantiële bijdrage tot dit onderzoek is de deelname van veel meer katteneigenaars nodig. Buiten de onderzoeksresultaten had het initiatief zeker nog een educatief effect. De eigenaars van de katten werden zich immers

bewust van de vangsten van hun huisdier. Als niet op het moment van de vangst kon worden vastgesteld welke prooien een kat aandroeg, werd dit naderhand gedaan.

DANKWOORD

Aan alle medewerkers van het project: Beckers Frans (Zutendaal), Beckers (Voeren), Bijmens Saskia (Diepenbeek), Corswarem Marijse (Hoeselt), Gijbels (Hamont), Houben Wendy (Valmeer), Mewis Marcel (Tongeren), Molenaers Rob (Opglabbeek), Nuyts Erik (Diepenbeek) (Opglabbeek), Odeur Benny (Tongeren), Princen Paul (Kinrooi), Savelkoul Ferdy (Bree), Schuurmans Erik (Hamont), Vandebroek Jos (Hoeselt), Vossen (Voeren), Wouters Leo (Sint-Truiden).

REFERENTIES

BERGERS, P.J.M., 1997. Kleine zoogdieren inventariseren: het kan efficiënter. Zoogdier 8 (3): 3-7.
<http://zww.atlas.tripod.com>
<http://www.abdn.ac.uk/mammal/catskills.htm>

Tabel 1. Overzicht van de vangstresultaten per huiskat.

PLAATS	Bosmuis	Huismuis	Dwergmuis	Huisspitsmuis	Gewone bosspitsmuis	Tweekleurige bosspitsmuis	Rosse woelmuis	Aardmuis	Veldmuis	Ondergrondse woelmuis	Woelrat	Bruine rat	Heggenmuis	Ringmuis	Roodborst	TOTAAL AANTAL PROOIJEN
Tongeren	1			4		1	2									8
Hamont	23		1	17	1		3	13	15	8	19					100
Kinrooi	8		2	3			2			4		1				20
Voeren	8	1					2			3						14
Zutendaal	1	9				1		1		1	4					17
Sint-Truiden	7			4						1	3		3	1	1	20
Valmeer				5												5
Diepenbeek	1	2						4								7
Tongeren	3	3						3								9
Hoeselt					4					3	1					8
Hamont	2	3				1		8								14
Bree												1				1
Opglabbeek	14	1		2			2	1								20
Hoeselt	5	3		1			2	3			2					16
Voeren	4					1	3				7					15
Diepenbeek	3	4														7
TOTAAL AANTAL PER SOORT	80	26	3	36	1	7	17	33	15	20	36	2	3	1	1	281
% SOORT	28,5	9,3	1,1	12,8	0,4	2,5	6,0	11,7	5,3	7,1	12,8	0,7	1,1	0,4	0,4	100

	Ware muizen	Spitsmuizen	Woelmuisen	Ratten	Vogels	
groepsaantal	109	44	121	2	5	% zoogdieren 98,2
% groep	38,8	15,7	43,1	0,7	1,8	% vogels 1,8